

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

R. Brands — Den Helder

Alles in Christus' handen

(Openb. 5:1-10)

Waar draait alles om in deze wereld? Om import en export, om behoud van afzetgebieden voor onze nationale produkten, om de grondstoffen, om militaire macht, om een boterham meer of minder, om werk en een vaste baan? Dat zijn wel de zaken die in het middelpunt van de belangstelling staan, waar mensen en hele volken alles voor op 't spel zetten.

Maar achter dit alles speelt zich toch nog een heel andere werkelijkheid af: Wie door de open deur in de hemel heeft gekken, weet daarvan mee te praten: Jezus Christus heeft de regering over deze wereld in zijn doorboorde handen. Het draait ten diepste niet om wat wij, mensen, zo belangrijk vinden, maar het gaat uiteindelijk om Zijn Koninkrijk. Dat mogen we zien in het geloof. Al hadden we nog zo'n gedetailleerd overzicht over het wereldgebeuren van vandaag, al zouden we alles kunnen overzien dan zouden we in onze menselijk-oppervlakkige beschouwing nog niet merken van die leiding van Christus, die uit zal lopen op de voltooiing van Zijn Koninkrijk. Geen krant of radio- of t.v.-nieuwsbericht vertelt daarover. Dit vertelt alleen het Woord van God en alleen door het geloof mogen we er iets van begrijpen. Zo mogen we leren de geschiedenis en de wereld van Gods kant te bekijken en dan valt er een nieuw licht op alles wat er hier gebeurt. De regering van deze wereld is in vertrouwde handen. En daarom hoeven we ons niet onveilig te voelen.

Johannes zag in de rechterhand van Hem die op de troon zat een boekrol, helemaal volgeschreven, aan de binnen- en aan de buitenkant. Het is het boek van het plan van God voor de toekomst. Dat het einde zou komen, wist Johannes. Christus had immers beloofd terug te komen. In die hoop daarop leefde Johannes en leefden ook de gemeenten van Jezus Christus. Maar — het duurde zo lang en hun verlangen was zo groot. Johannes zat daar op een klein eiland, Patmos, verbannen en de gemeenten kwamen steeds meer in verdrukking. En hoe zal Christus nu verschijnen om zijn volk te verlossen? Dat staat allemaal in die boekrol. Johannes is erg verlangend om daarvan iets te weten om zijn broeders en zusters te kunnen bemoedigen. Maar het boek is toegesloten en op de oproep van de engel vertoont zich niemand die zich bevoegd en in staat voelt om de boekrol te openen door de zegels te verbreken. Want het openen van dit boek betekent meer dan alleen maar kennis nemen van de inhoud; wie het recht meende te hebben het te openen zou ook alles moeten uitvoeren. Het is met dit boek als met een testament. Zolang het nog gesloten is weet niemand wat er in staat en krijgt ook nog niemand wat hem er in toegewezen mocht worden. En wie de bevoegdheid heeft

te openen, die moet het ook uitvoeren. Wie van de schepselen kan Gods wilsbeschikking openen? Wie kan het wereldbestuur in handen nemen? Velen zouden het wel willen en wij verlangen soms naar een sterke arm die orde kan brengen in de chaos. God roept óók om zo'n mens en de hemel wacht of iemand zich als zodanig aandient. God wil blijkbaar duidelijk maken dat er van de kant van de mensen geen redder komt opdagen. En zo is het telkens waar gebleken: bij mensen zoeken we vaak vergeefs om hulp en troost, en dat is een verdriete zaak. Dat was het ook voor Johannes: „Ik weende zeer”. Maar dan treedt één uit de oudsten naar voren en wijst op Christus.

Zo is het de taak van de kerk om een mens die zich geen raad meer weet en nergens hulp kan vinden te wijzen op Jezus Christus.

Dan ziet Johannes een Lam, staande als geslacht. Die uitdrukking doet wat merkwaardig aan. Immers een lam dat geslachts is, ligt meestal. Maar HET Lam staat. Dat is een teken van Zijn overwinning. Omdat Christus aan het kruis machteloos gehangen heeft en zijn bloed gestort heeft naar de wil van Zijn Vader, daarom is Hem nu alle macht gegeven in de hemel en op de aarde. Daarom is het Lam waardig het boek te nemen en zijn zeven zegels open te breken. Heel het bestaan van de wereld zit vast aan Jezus Christus. Dat er nog geschiedenis van mensen is, komt omdat Jezus Christus op aarde is gekomen. Zonder Hem was de wereld allang weggezonden in het verderf: Hij is waardig Gods plan in handen te nemen en het uit te voeren.

Zo staat Jezus Christus in het middelpunt van deze wereld. Hij regeert. Hij leidt het allemaal naar het grote doel: de voltooiing van Zijn Koninkrijk. Dat moet het enige werkelijk belangrijke zijn in ons leven. En niet: ons inkomen, onze positie, of de toekomst van onze kinderen. Natuurlijk: met Hem krijgen we ook alle dingen, met Hem zorgt God voor ons dagelijks brood en zegen God ons in de moeiten van alle dag, en mogen we onbezorgd zijn voor de toekomst van onze kinderen. Maar zonder Hem hebben we aan al die dingen niets. Wie oprecht in Hem gelooft mag zich veilig weten in Christus' handen, veilig aan Jezus' hart. Hij is, als het Lam, sterk als een leeuw, want Hij verzoent en heelt. Hij bindt de mens weer aan God en Hij bindt de mens ook weer aan de naaste. Daarover hoort Johannes in de hemel zingen: Gij hebt hen gemaakt tot een koninkrijk en tot priesters. Hij vond ons als slaven van de boze en maakte ons tot dienaren van God. Hij trof ons aan als egoïsten en maakte ons tot preesters tegenover de naaste. Hij voegde mensen, die geneigd waren God en hun naaste te haten, samen tot een koninkrijk. En dat alles door Zijn liefde, Zijn geduld en barmhartigheid.

Door de band die we hebben met het Lam worden wij i.p.v. hyena's tegenover elkaar lammeren.

Hoe dichter bij het Lam, hoe dichter bij elkaar. Hoe meer genietend van Zijn liefde, hoe meer geneigd tot dienst aan de naaste. Zo heeft het Lam dat geslacht is ons tot een koninkrijk en tot priesters gemaakt. Het kruis van Golgotha verenigt. Sterk is dat Lam door zijn liefde. In de hemel wordt daarover gezongen en op de aarde mogen we dat meezingen: Het Lam

dat geslacht is (vs. 12) is waardig te ontvangen de macht en de rijkdom, en de wijsheid en de sterkte, en de eer en de heerlijkheid en de lof.

Het Lam regeert, Hij voert het plan van God uit. Hij is bezig alle dingen nieuw te maken.

Halleluja! Lof zij het Lam... dat ons in eeuwigheid beveiligd!

W. G. Rietkerk — Utrecht

Zijn alle godsdiensten gelijk?

B. Zeg mij wie je bent en ik zal je zeggen wat jij de kern van alle godsdiensten vindt...

Met dit wat gewijzigde spreekwoord wil ik dit 2e artikel beginnen over de vraag: zijn alle godsdiensten gelijk?

De vorige keer hebben wij gelezen hoe de 18e eeuwse theoloog Lessing daar al volmondig ja op zei en hoe vandaag de beattle George Harrison zich tot tolk van velen maakt als hij zegt: religie ja, maar één religie die de waarheid zou bezitten... neen!

Wij eindigden dat artikel met een vraag: als je dan meent dat alle godsdiensten uiteindelijk gelijk zijn, wat is dat dát wat zij allen gemeenschappelijk hebben?

God, zult u zeggen... maar dat antwoord is te snel. Want het klassieke boeddhisme is wel één van de wereldgodsdiensten, maar het gelooft niet in God.

Toch is het een godsdienst — omdat er in deze godsdienst een totale concentratie is te vinden op dat wat het tijdelijke en het zichtbare te boven gaat.

Is dát dan de kern van alle godsdiensten: concentratie op het eeuwige?

Nog niet zo lang geleden heeft prof. Kuitert in zijn radiolezingen 'Zonder geloof vaart niemand wel' gezegd dat het juist de kern van alle godsdiensten is dat zij functioneren als een soort oriëntatieschema dat ons helpen moet bij het veranderen van *deze* wereld...

Hij staat hierin scherp tegenover een denken als Herman Hesse die zegt dat het de ervaring van de Eénwording met het Al is, die aan de grondslag van alle godsdiensten ligt: een mystieke ervaring die je in het Oosten opdoet via de weg van inkeer naar binnen.

Ook Lessing zelf, die ik boven citeerde, bleek er een eigen opvatting op na te houden: het komt al uit in het slot van zijn gelijkenis. Daar legt hij de rechter de woorden in de mond: die godsdienst is de ware, die zijn echtheid bewijst in goeddoen tegenover de mensen en in overgave aan God. Wie zó handelt ontvangt als beloning de onsterfelijkheid. Hoe relativistisch Lessing zich ook voordeed, hij

kerkelijk leven

hield er zeer uitgesproken opvattingen op na: de kern van alle godsdiensten is voor hem: God, deugd en onsterfelijkheid. Wees een deugzaam mens, dan zal God je belonen met onsterfelijkheid.

Deze visie op godsdienst had Lessing gemeen met de denkers uit de tijd van de Verlichting. In later tijd hebben zich vele andere denkers van deze oppervlakkige omschrijvingen van de Verlichtings-denkers afgekeerd: Schleiermacher in de vorige eeuw zag de kern in een diep gevoel van afhankelijkheid, en Rudolf Otto in het ontzag van de mens voor het Numinieuze, dat is: het Schrikwekkend van God. Enz.

Ik heb hier een paar namen genoemd en omschrijvingen gegeven. Eén ding blijkt hieruit wel en dat is dit: het antwoord op de vraag Wat het gemeenschappelijke is van alle godsdiensten wordt door iedereen weer anders gegeven. Het antwoord blijkt steeds heel nauw verbonden te zijn met de persoonlijkheid van de schrijver: ieder zegt wat voor hem de kern is van alle godsdiensten, en geeft daarmee in feite antwoord op de vraag wat voor hem de kern is van zijn godsdienst.

Zeg mij wat voor mens u bent en ik zal u zeggen wat u als de kern ziet van alle godsdiensten.

Eerlijk gezegd vondt ik dit een ondergrondse manier van verabsoluteren van je eigen gelijk. Zeg dan liever: wat andere godsdiensten betreft weet ik het niet, maar voor mij is de kern van mijn godsdienst het volgende...! Het blijkt dan overduidelijk aan wie luistert dat alle antwoorden wel hemelsbreed van elkaar verschillen... Ja tenzij je je definitie van wat de kern van alle godsdienst zo wijd maakt dat er onder die mantel een hele wereld kan schuilgaan. Wie zegt: godsdienst is: een relatie zoeken met het Absolute komt waarschijnlijk heel ver, maar zegt tenslotte niets meer. Precies zoals wanneer je zou zeg-

pastorale notities

BANDELOZE GROEPEN

Iedereen in het land was de dertigste april geschokt door het zien van de onlusten in Amsterdam. Ik moest denken aan een gedicht van Willem de Mérode. „Princelijk regiment” is de titel. Hij voert Prins Willem van Oranje sprekend in: „Ik koos het heersen niet, ik ben ertoe geboren”. In de vijfde strofe staat de zin: „Er groeit een godloos heir uit bandeloze groepen”. De dichter dacht het zich zó in, dat groepen bandelozen tenslotte een goddeloos leger zouden vormen. Maar het kon wel eens anders gaan. Duitsland van vóór

1933 is er een voorbeeld van. Wanordelijkheden op straat maken, dat het volk gaat vragen om de sterke man. „Op provocaties de vuist” zei Anton Mussert in ons land. En ik heb eens een burgemeester horen zeggen, naar aanleiding van onregeligheden in de stad, dat hij de raddraaiers wel in het gelid wilde opstellen, op de markt, in hun blote gat, en dan zou hij in hoogst eigen persoon er met de karwats op los. Iedereen, aan wie ik dit vertelde, reageerde: Ja, zo moesten ze die lui maar aanpakken. Maar je voelt zeker wel, dat je dan de dictatuur binnengehaald hebt. Een fascistische of één van een ander merk. De bandeloze groepen vragen er gewoon om. Toch zou dan de laatste wee erger zijn dan de voorgaande. Het gebed voor de koningin is anno '80 geen Oranje-sentiment meer, maar een apostolische eis en een eerste voorwaarde voor een stil en rustig leven; 1 Tim. 2 : 1 en 2!

A. H. Algra, Sliedrecht

gen op de vraag wat hebben alle mensen gemeenschappelijk: zij lopen op twee benen...

Het beste antwoord is dan te zeggen: hè, hè, wat een ontdekking, dáár ben je veel verder mee gekomen... Deze definitie is trouwens typisch ook een antwoord van iemand die alleen van buitenaf tegen de mens aankijkt.

Zo zijn vele aanhangers van de gedachte dat alle godsdiensten in hun kern gelijk zijn mensen die innerlijk buitenstaanders zijn.

Het klinkt een gelukkig getrouwde man wat pijnlijk en ook onbegrijpelijk in de oren als hij een vrijgezel wat cynisch de opmerking hoort maken: och alle vrouwen zijn toch gelijk, als het erop aankomt...!

Hij weet wel anders want hij kent zijn vrouw. Maar wie niet in staat was tot een echte relatie met een vrouw te komen kan zijn teleurstelling of onwil camoufleren met de kreet: zij zijn toch allemaal gelijk... Met andere woorden: wie de vraag: zijn alle godsdiensten gelijk serieus neemt, wordt door die vraagstelling gedwongen om zelf terug te denken naar de kern. Hij doet er beter aan het antwoord op die vraag nog even uit te stellen en zich af te vragen: wat is voor mij de kern van mijn geloof en godsdienst? Heb ik die duidelijk omschreven, dan kan ik daarna mij afvragen: zijn er andere godsdiensten die ditzelfde als hun kern hebben?

Tot slot: wij moeten ons ervan bewust zijn dat dit soort vragen voortgekomen zijn uit het tijdperk van de Verlichting. De denkers van de Verlichting werden door één verlangen gedreven en dat is: de werkelijkheid *denkend* in hun vingers te krijgen. Daaruit ontstond het verlangen naar een redelijke godsdienst, een godsdienst die de mens zelf uit een vergelijkend godsdienst-

onderzoek met behulp van zijn autonome rede zou opbouwen.

Deze poging is niet gelukt. Lessings omschrijving van de kern van alle godsdiensten: Gods deugd en onsterfelijkheid heeft met de kern van het christendom niets te maken.

Het is de kern van de godsdienst van de Farizeeën waar Jezus zich lijnrecht tegenover opstelde.

Herman Hesse's omschrijving van „eenwording met het Al” wordt in de bijbel Baälsdienst genoemd.

Kuitert's visie op de godsdienst als een door mensen ontwikkeld oriëntatie-schema voor ons handelen lijkt op gespannen voet te staan met 'wat geen oog heeft gezien en geen oor heeft gehoord en wat in geen mensenhart is opgeklommen... Wat door Paulus de kern van het christendom wordt genoemd (1 Cor. 2 : 9).

Over gevoelens van ontzag en afhankelijkheid spreekt Paulus in Rom. 1 : 20 maar zij leiden volgens hem in de praktijk niet tot de kennis van de ware God...

Vandaar mijn stelling dat de poging van de denkers van de Verlichting om te komen tot de opbouw van een redelijke godsdienst is mislukt. Ook al wordt het nog steeds door sommigen geprobeerd (bijv. door Kuitert). Het is op zijn plaats hier vragen te stellen over de vraagstelling. Is de vraagstelling zelf: Zijn alle godsdiensten gelijk? al niet het product van de zelf wijze mens, die in zijn verlangen alles denkend in de greep te krijgen zelfs voor God geen halt houdt?

Nu verwacht u misschien dat deze kritiek op de vraagstelling genoeg is om over dit onderwerp dan maar op te houden... om niet zelf in dezelfde fout te vervallen.

Toch stem ik daar niet mee in, want het zou leiden tot een voor-

tijdig verbreken van het contact met de mensen rondom ons.

Paulus zegt in 1 Cor. 9: ik ben de Joden een Jood geworden en de Grieken een Griek, hun die onder de wet staan als onder de wet, hoewel persoonlijk niet onder de wet, om hen die onder de wet staan te winnen; hun, die zonder wet zijn ben ik geworden als zonder wet, hoewel niet zonder de wet van God, want ik sta onder de wet van Christus — om hem, die zonder wet zijn te winnen. (1 Cor. 9: 19 e.v.).

Die gedragslijn moet ons ertoe in-

spireren om de gelegenheid ten nutte te maken en iedere contactmogelijkheid naar buiten toe aan te grijpen, zelfs zóver dat wij dan maar even doen alsof ook wij een mens van de Verlichting zijn om zo voor verlichte mensen als een verlicht mens te worden door hun vraagstelling op te vatten en daar dan ook zelf van binnenuit — als in feite verlicht door een andere lichtbron — te proberen deze vraag oog in oog met religieuze gevoelens van ónze tijd te beantwoorden...

Daarover de volgende keer verder.

P. J. van Kampen — Zeist

Het Eerste en het Laatste Woord

(slot serie Islam)

Ik geloof dat God tot Muhammad heeft gesproken. Dat wij in de Koran in zekere zin gekonfronteerd worden met het woord van God. Dat is iets om hoogst ernstig te nemen.

Antonie Wessels

De Moslimse Naasten, p. 136

Waar het tot een uiteengaan van de wegen van Moslims en Christenen komt, wordt dat veroorzaakt door een uiteindelijke keuze tussen twee manieren van denken die zich niet laten verbinden.

Colin Chapman,

Thinking Biblically about Islam

De Islam kent één enig God, kent Hem als Schepper, en onderhouder van het heelal. Ook kent de Islam de persoon van Christus, voor moslims een der grootste profeten. De Islam verwacht de Jongste Dag, die door Jezus ingeluid zal worden. Ze kent ons lineaire tijdsbesef en kent daarin de mens een bestemming toe. Christenen en moslims hebben ook gemeen het feit dat we tegen de wereld van het geschapene positief aankijken.

De Islam is — net als Jodendom en Christendom — een *monotheïstische* godsdienst.

Is dat nu genoeg om te zeggen dat *ten diepste* Moslims en Christenen, toch wel erg veel gemeen hebben? Veel meer dan b.v. met Hindoes of Boeddhisten? Dit is op de dialoog-bijeenkomst in Tripoli, Lybië, in 1976, gezegd. In de woorden van Prof. Camps van de Nijmeegse Theologische Faculteit, die daar aanwezig was: „Zo kan men stellen dat de monotheïstische godsdiensten een eigen taak en plaats hebben in de wereld en Gods heilsbestel. Zij moeten in dialoog treden met de andere godsdiensten ten bate van heel de mensheid en een stap voorwaarts doen in de volledige heilsgeschiedenis... Deze visie heeft op de bijeenkomst in Tripoli in het begin opzien gebaard, omdat men niet gewend was aan dit soort denken. Men wilde liever horen: in onze koran staat dit en jullie in de bijbel hebben ook zo iets.” (Christendom en de Godsdiensten der Wereld, p. 75)

Bovengenoemd boek stelt veel aan de orde. Men kan het gemakkelijk tekort doen, als er even te hooi en te gras uit geciteerd wordt. Het is een zeer serieuze poging om te komen tot een nieuw en positief begrip van andere religies, in de geest van het Tweede Vaticaans Concilie. We citeren opnieuw. Camps spreekt over „de overgang minstens wat betreft de katholieke kerk van monoloog naar dialoog. De Kerk is niet langer het volk Gods reeds gerealiseerd, maar een volk Gods onderweg, dat in gesprek en samenwerking met de wereld, de andere godsdiensten en de ideologieën het volle Rijk Gods gestalte wil geven. Men houdt dan ook niet langer vast aan de oude stelling: buiten de kerk geen heil... De kerk erkent authentieke religieuze elementen in de niet-christelijke godsdiensten en ook positieve waarden in de ideologieën. Er is een werking van Gods heilswil ook buiten het Christendom en Israël en er zijn daar elementen van Godsopenbaring.” (p. 11, 12). Speciaal over de Islam lezen we: „De kerk ziet met waardering naar de Moslims die de ene God aanbidden, de levende, uit zich zelf bestaande, de barmhartige, almachtige, de Schepper van hemel en aarde, die gesproken heeft tot de mensen...” (p. 12).

Camps' boek illustreert de groter openheid van „Rome” ten opzichte van andere religies. In zijn theologische onderbouwing spreekt hij o.a. over de „goede heidenen” die in Oude en Nieuwe Testament voorkomen (o.a. Melchizedek, Jethro, Ruth, Naäman en Job). Daarnaast over het kosmische van Christus, „die in heel de geschiedenis van de wereld en van de godsdiensten aan het werk is... de bijzondere heilsgeschiedenis openbaart Gods eigenlijke bedoeling met de algemene heilsgeschiedenis... Christus staat dus niet los van deze algemene heilsgeschiedenis. Alle godsdiensten van de wereld staan in de algemene heilsgeschiedenis, maar zijn reeds van binnen uit gericht op Christus als diepste zingeving...” (p. 39). Verder noemt hij de tijdgebondenheid van de Schrift en de verschillende „lagen” in de heilshistorie (p. 36 e.v.) Opnieuw een citaat: „In het algemeen stond de jonge kerk zeer kritisch tegenover de religieuze kultus en praktijken van het hellenistische heidendom, vooral in zijn populaire vormen... De patristische visie toont een verdeeld beeld: er was veel kritiek op de heersende godsdiensten, maar er was ook waardering voor het werk van de Logos, maar dan in afzonderlijke personen. De andere godsdiensten als totaliteit van religieus beleven waren nog niet in een positieve visie betrokken. Dit is verklaarbaar uit de tijdsomstandigheden: verdrukking door de niet-christelijke machten voor de overwinning van keizer Konstantijn en een overwinningsroes daarna. Ook ontbrak het aan diepgaande studie en werkelijke kontaktnamen van de andere godsdiensten...” (p. 41, 42).

Een „ander openbaringsbegrip” (p. 59) is volgens Camps ook een belangrijk gegeven. Tegenover de harde confrontatie met de Islam zoals we die van vroeger kennen, stelt hij de „monotheïstische revolutie” (p. 7, 59, 74) die de Islam als „partner” insluit. Belangrijk is ook dat de huidige Roomse kerk de dialoog aangaat als een „dialoog van het heil”, oftewel „een dialoog die erkent dat in alle godsdiensten mededeling van God plaats grijpt en een legitiem antwoord van mensen daarop. Dit stelt het probleem, het theologische probleem, van de verhouding tussen de godsdiensten en vooral van de visie die de christen meebrengt in de dialoog, nl. dat in Jezus van Nazareth iets unieks gebeurd is, dat betekenis heeft voor alle mensen met behoud van alle goede antwoorden en heilsgoederen die zij al bezitten.” (p. 26).

In dit kader krijgen de stellingen van Prof. Wessels ook meer reliëf. In zijn, al meer aangehaalde, boek *De Moslimse Naaste* spreekt hij uitvoerig over de confrontatie van Islam en Christendom. Onder andere bespreekt hij de belangrijke theoloog Johannes van Damascus (676-749) en zijn boek *Over de Ketterijen*. De Islam is een ketterij en Mohammed is een valse profeet, stelt Johannes. De Nestoriaanse „katholikos” Timotheus I zegt in zijn geschriften o.a. „Maar men hoeft niet te zoeken naar profetische aankondigingen van Mohammed, want na de komst van Christus zijn de profeten vervuld... Wij hebben geen behoefte meer aan andere kennis, die zonder waarde zou zijn na de incarnatie van het aanbedenswaardige Woord van God”. Petrus Venerabilis, een middeleeuws Frans geestelijke, was geïntrigeerd door de Islam en zorgde voor de eerste Latijnse Koranvertaling. Desniettemin was zijn apologetisch werk getiteld *Tegen de Afschuwelijke Ketterij van de secte der Saracenen*. (± 1150). De lijst zou heel wat langer kunnen worden dan ze hier is.

Tegenover bovengenoemde visies (p. 54, 57, 62) doet Wessels zelf de uitspraak bovenaan ons artikel. Om de context juist weer te geven moet ook het vervolg van die passage worden geciteerd: „Tegelijkertijd kom ik in de Koran in aanraking met elementen waar fundamentele punten van het Christelijk geloof worden ontkend. Daarvan kan ik niet aannemen dat het het woord van Gods is, *tenzij u mij toestaat het anders uit te leggen*. Met een dergelijk antwoord zijn uiteraard de theologische problemen niet opgelost. Maar het betekent wel een ernstig nemen van Muhammad, een serieus willen luisteren naar de Koran zonder dat daarmee wezenlijke vragen uit de weg worden gegaan. Integendeel zelfs. Zij worden opnieuw gesteld en worden zelfs acuter, maar in een veel gemeenschappelijker worsteling samen met de moslims het woord van God te verstaan, ook in zijn relevantie voor zijn eigen tijd.” (p. 136).

Iets tevoren lezen we: „Inderdaad is het relaas van de moslims-christelijke dialoog uit het verleden — een soort anti-dialoog — tamelijk somber en erg onvruchtbaar. Het is een lange geschiedenis van elkaar niet verstaan of misverstaan — weleens de ernstigste vorm van communicatiestoornis genoemd — of domweg ook niet willen verstaan.” (p. 112).

„Wij hebben gezien dat het Christelijk verstaan van de Islam in het verleden werd gehandicapt door het feit dat in de Islam óf alleen maar een christelijke ketterij — vooral christologische — werd gezien óf een werk van Satan. Het feit dat de Islam een na-christelijke religie was, werd uitgelegd als een keuze tegen Christus of op zijn gunstigst een verkeerd verstaan van hem. Op deze wijze werd niet volledig recht gedaan aan de Islam en aan het zelfverstaan van de moslims. Het is toch wel een eerste vereiste dat men de ander verstaat zoals hij zichzelf verstaat.” (p. 133, 134).

Voor een deel trekt mij die visie wel aan. Naar ik veronderstel, is aan beide zijden van „de frontlijn” veel aan onjuiste beeldvorming gedaan. Toch is het tegelijkertijd iets waarin ik Wessels niet kan naspreken. In een vorig

artikel over de Islam (p. 85 van Opbouw dit jaar) heb ik een voorzichtig „schot voor de boeg” gegeven met de opmerking dat we, bij nader gesprek, toch wel eens diepgaand met Wessels van mening konden verschillen. Daarbij doelde ik op de hierboven geciteerde gedachten.

Hoe noodzakelijk onze houding t.o.v. de Islam ook korrektie heeft, Wessels' kijk is wel erg coulant. Nergens mag immers zó weinig aan getornd worden als aan het wezen van Christus? Waarvoor is dan al die vele Concilies gevochten? Ook al kun je Mohammed nauwelijks een „christelijke ketter” noemen (akkoord), is het Zoonschap dat Mohammed — met verschillende „christelijke ketteren” ontkent — niet het hart van het Christendom doordringen van de werkelijkheid? De vraag „Wat dunkt u van de Christus? Wiens zoon is Hij?” is toch de vraag die niet alleen aan Joden, maar ook aan Moslims gesteld móet worden? Als de allesbeheersende vraag? Duidt die visie dan niet op een *tendens* de Bijbel minder uniek te achten?

Wat te denken van dit citaat: „Vandaag zijn wij ons er — meer dan voorheen misschien — van bewust van dat het Nieuwe Testament geen homogeen document is welke een eenvormig beeld van Jezus en zijn boodschap geeft. Integendeel. Het geeft ons een variëteit van theologische reflecties over de betekenis van Jezus . . . En zijn contradicties in de evangeliën, er zijn elkaar aanvullende maar ook schijnbaar tegensprekende woorden, uitdrukkingen en gebeurtenissen, die men onmogelijk kan harmoniseren . . . Dat is juist het vruchtbare van de moderne bijbeluitleg dat wordt duidelijk gemaakt dat wij niet te doen hebben met een „koraan” in de zin van „letterlijk Woord van God”, maar met het veelvormige getuigenis van de openbaring van God in Christus”. (p. 116).

Ik kan het niet helpen, maar zo'n stelling vindt ik — met alle marge die je bij het begrip van een passage aanvegen wil — toch getuigen van „geestelijke bloedarmoede”. Waarmee natuurlijk niet gezegd is dat „dia-log” nooit goed kan zijn, of geen nut kan hebben. De vraag is slechts: waar sta je zelf? Tegenover een monolithische Islam.

Als niet-islamoloog (die dus heel veel van de Islam niet weet of begrijpt) voel ik me meer „thuis” bij b.v. de kijk van de Engelse „evangelical” Colin Chapman, tot voor kort docent in Nigeria. Een aantal punten uit zijn lezenswaardige artikel „Thinking Biblically about Islam” wil ik hier graag aan u voorleggen. Chapman noteert:

- het belangrijkste is niet om een goed beeld van de Islam te krijgen maar om met Moslims een relatie aan te gaan! Daarbij geeft de Bijbel een aantal beschrijvingen van dat omgaan met „andersdenkenden”.
- Jezus zit als twaalfjarige in de tempel en stelt vragen. We krijgen niet de indruk dat hij de schriftgeleerden vangen wil, of in een hoek drijven. Hij wil leren en delen. Heeft een Christen dat ooit met Moslims gedaan?
- het komt tot een controverse tussen Jezus en de Joden. Vragen rond levensstijl en politiek zijn inzet van de discussie. Dieper echter gaan de vragen rond wie Jezus Zelf is. (b.v. Joh. 8 : 24). Chapman wijst op het stuk van Johannes 7 : 1-10 : 39 als het gedeelte waar de problemen tot een klimax komen. Er ontstaat verdeeldheid bij de Joden (Joh. 7 : 10-15), men zegt dat Jezus bezeten is (7 : 20), we lezen van zijn pretentie God te zijn (10 : 33). Uiteindelijk hoort de discussie tussen Moslims en Christenen te gaan om de vraag: wie is Jezus, de zoon van Maria? Welke relatie heeft hij tot God?
- Als velen Jezus verwierpen, was dat niet omdat ze hem *niet* begrepen, maar omdat ze dat *wel* deden! (Joh. 8 : 43; 10 : 31; Markus 14 : 61-64) Chapman zegt dan:
- Er valt een parallel te trekken tussen onze gesprekken met een Moslim over Christus' godheid en de problemen die de vroege Christenen hadden om de Joden te overtuigen.
- Aan de hand van Paulus' uitspraak in 1 Corinthe 9 : 19-23 zouden sommige Christenen misschien moeten zeggen: Ik ben de moslims een moslim geworden teneinde sommigen van hen te winnen. „Ons geloof in de vleeswording moet ons helpen om te geloven dat, terwijl identificatie onvermijdelijk tot misverstand aanleiding geeft, het niet per se een compromis hoeft te betekenen.”
- In zijn toespraak op de Areopagus probeert Paulus zoveel mogelijk gemeenschappelijk terrein te creëren om daarna met het specifieke — en aanstootgevende — van zijn boodschap te komen. „Het is begrijpelijk dat nadenkende Christenen de vraag zullen opwerpen of de moslim wel „echte” kennis van God heeft. Maar we moeten toegeven dat we veel sneller kritische opmerkingen over andere godsdiensten maken dan dat we het evangelie op positieve wijze met aanhangers van andere godsdiensten delen . . . Als Paulus het zelfde woord voor God gebruiken kan als de Grieken deden, hoe ontoereikend en misleidend die term mogelijk ook was, dan is er geen reden waarom een christen zou aarzelen om hetzelfde woord voor „God” te gebruiken als de moslim kent.”
- Het was een lange weg voor de discipelen om te komen tot de belijdenis: „mijn Heer en mijn God”. (Joh. 20 : 28) Het was ook een geleidelijk proces, waarin men enerzijds het oude Sjema („Hoor Israël, uw God is een” . . .) kon verbinden met geloof in Christus' zoonschap. „In plaats dat we ons geloof dat God één is laten varen, moeten we heel langzaam

D. W. L. Milo / Dalmally

Datheen voor en na

In mijn artikel „Eerherstel voor Galilei” (11-1-80) heb ik aan Datheen ten laste gelegd: dat hij de term „de Sabbath, dat is de rustdag” in zijn vertaling van de Heidelbergse zondag heeft binnengesmokkeld; waardoor de feestdag tot een verbodsdag zou zijn geworden.

Ik had die opmerking niet van mezelf, maar van een onzer vroegere predikanten. Die begreep van Datheen, dat deze het woord sabbath in zijn betekenis van rabbijnse verbodsdag had bedoeld; want zo was Datheen, zei hij. Daardoor zou Datheen het op zijn geweten hebben, dat ons volk zo weinig vrijheid op Zondag is gelaten.

Een onzer huidige predikanten was dat niet met hem en mij eens. Die schreef: „ik vermoed dat (uw vriend) Datheen's persoonlijke sabbatsopvatting heeft ingelezen in het ingevoegde woord sabbath in Zondag 38. Maar noch het woord sabbath zelf noch de tekst van Zondag 38 geven enige grond aan deze inlegkunde. De Heidelbergse staat woord voor woord — inclusief „rustdag” en „sabbath” (volkomen synoniem van vierdag en feestdag) — tegenover de casuïstische rabbijnse sabbatsreglementen. Ik blijf daarom Datheen vrijpleiten van wat u hem in „Eerherstel voor Galilei” in de schoenen schoof en ik meen dat u de lezers van Opbouw en uzelf een dienst zou bewijzen, door een eerherstel voor Datheen op dit ene punt te plaatsen.”

Mijn beide zegslieden mogen bevoegd worden geacht om te weten wat ze zeiden. Maar geleerden behoeven het niet altijd eens te zijn. Daarom maak ik geen keus — maar vraag u, tevens open te staan voor deze theoloog.

—o—

Het is altijd plezierig, positieve reacties te krijgen op dit rubriekje, dat als een bergbeek al een aantal jaren blijft kabbelen. Er zijn ook wel eens negatieve, zelfs vernietigende reacties — maar die proberen we te vergeten, wanneer daarin duidelijke haat spreekt. Zulk een haat is begrijpelijk, want ik raak wel eens heilige huisjes aan. Maar zo'n reactie betekent voor de brieven-schrijver zelf een soort psychocatharsis, als u begrijpt wat ik bedoel en daar wil nog wel eens beterschap op volgen.

Beperken we ons dus tot de positieve reacties. Dat zijn niet altijd instemmende reacties, zie boven, maar wel meelevende, meedenkende. Onverwacht kwamen daar twee leuke bedankjes voor het artikel „Zondagschool” (21-3-80) binnen, en wel van twee moeders. Je schrijft meestal naar aanleiding van wat je in literatuur, kunst, natuur, gesprekken of ervaringen beroerd heeft. Je weet nooit vooruit, hoe dat aankomt. Maar leuk is het, wanneer anderen dezelfde emoties ondergaan: gedeelde vreugd is dubbele vreugd. Twee moeders dus. De ene had vroeger van haar Papa nooit een zondagsschool mogen gaan en ook de andere zag in deze praktische godsdienstles veel positiefs voor onze jeugd-in-de-crisis.

Twee broeders spraken ongeveer gelijktijdig uit: elke week is het een verrassing welk onderwerp je nu weer neemt. Ja, dat is het ook voor mij.

door het pijnlijke (en vermoedelijke langzame) proces heen om opnieuw te definiëren wat die „eenheid” inhoudt. Als we tenslotte kunnen zeggen dat de Here één enig God is” en tegelijkertijd Jezus „Heer” kunnen noemen, hoeven we ons niet aan méér misbruik van woorden schuldig te maken dan wanneer we van een man en een vrouw zeggen dat ze in het huwelijk „een vlees” geworden zijn.”

Dit alles is ongetwijfeld niet voldoende voor een totaalvisie. De vraag wie Christus is is echter de allesbeheersende vraag. De vraag waarbij m.i. geen compromis mogelijk is. Waarbij echter wel wijsheid gebruikt moet worden. Moeten we, als een moslim bij „de Zoon Gods” slechts aan een fysieke geboorte kan denken (en dus aan een God die seksuele gemeenschap heeft gehad) dan in ons spreken hierover niet veel terughoudender zijn? En ons afvragen hoe we dit overdragen?

Een voorbeeld: een zendeling vertelde dat in de taal van een Moslimland het woord voor sleutel letterlijk was „zoon van het slot”. Zijn vraag aan moslims: heeft het slot *fysiek* de sleutel voortgebracht? . . . De parallel is duidelijk — en zijn „point” werd begrepen.

Maar het verrassingselement, het onverwachte, zit eigenlijk hier in. Het is mijn gewoonte te schrijven over onderwerpen, waar ik veel te weinig van af weet. En er zijn veel van die onderwerpen. Daarom.

—o—

In het kerstnummer schreef ik over „Naar Bethlehem gaan”. Daarbij bood ik u enkele details uit het apocriefe evangelie van Jacobus. Ik bezit dat evangelie nog steeds niet (mijn vaderlandse boekhandelaar kon het niet leveren) maar tapte uit „In the footsteps of Jesus”, door W. E. Pax, Israël 1970, waarvan in 1974 een Nederlandse vertaling verscheen.

Prompt werd er gereageerd. Niet door een Opbouw-lezer ditmaal, maar door een lezer van De Nederlandse Jager, in welk blad ik op verzoek een soortgelijk artikel had geplaatst, puttend uit hetzelfde materiaal.

Bedoelde lezer vroeg me: „waar trof u dat evangelie van Jacobus aan? Ik kan het niet vinden.” Ik moest hem bekennen wat ik hiervoor aan u bekende en zei erbij: naar mijn herinnering moet er een moderne Nederlandse vertaling bestaan (ik meen zelfs van de dames Zeijdnier en Gerhardt) die momenteel niet voorhanden is.

Daarmee was ik niet van hem af. Hij dook in een universiteitsbibliotheek en kwam boven met ... een Franse vertaling uit 1910 en een Nederlandse uit 1867. Meteen kreeg ik een aantal fotocopies cadeau! Is dat niet kostelijk?

Ja dat is het. Maar als iemand mij en mijn lezers zou kunnen helpen dan houd ik me zeer aanbevolen. Dat apocriefe evangelie zit me hoog.

—o—

Dan woont daar ergens in het Saksische een broeder, die me zo nu en dan een half uurtje opbelt of me een pakket nieuwverschenen boeken zendt. Zo'n pakket gaat prompt naar de douane in Edinburgh, wordt daar geopend, misschien wel gelezen — en als er geen drugs in zitten komt het keurig verzegeld bij mij aan. Als je iets weggeeft, zegt een spreekwoord, dan maar iets dat je zelf waardeert. Zo denkt die broeder er blijkbaar ook over; wat hem gepakt heeft stuurt hij mij. Met de stilzwijgende opdracht: schrijf er eens over.

In sommige gevallen doe ik dat ook. Dat is een van de redenen voor het uiteenlopend karakter van dit rubriekje. Maar lang niet altijd vind ik kopij in een nieuw boek. Soms spreekt een boek mij heel niet aan; dat vindt u stellig niet fraai.

Maar als gezegd: verscheidene malen schreef ik artikelen naar aanleiding van een publicatie, die ongevraagd op mijn tafel kwam. Zulke contacten zijn dus zeker niet vruchteloos. Als denkend mens, die telkens pogingen doet een weldenkend mens te worden, aanvaard je een boek of artikel of gedicht als een zelfopenbaring van een moedig mens. Want het gesproken woord vervluchtigt soms voor de zin is voltooid. Maar het geschreven woord wordt de schrijver soms na jaren nog onder de neus gehouden.

—o—

Het zou ditmaal Datheen-voor-en-na worden. Voordat we de kring sluiten nog even wat anders. Wij hebben hier thuis de gewoonte, ons vakantie-reisje zo vroeg mogelijk te nemen, om gezinnen met schoolgaande kinderen niet voor de voeten te lopen. Drie jaar geleden was het de verhuizing naar hier, twee jaar geleden werd het Spanje, vorig jaar Israël, dit voorjaar was het Noordwest Frankrijk.

Ondanks alle noodzaak de verkeerde beeldvorming van vele eeuwen strijd tussen Christendom en Islam te corrigeren blijft toch staan dat het om *wezenlijke verschillen* gaat. De Zoon van God, de kruisiging, die volgens Moslims niet nodig was. Wie is Jezus Christus? Wie is God?

Om het even of onze serie over de Islam het eerste of het laatste woord over deze materie gezegd heeft (vermoedelijk slechts een begin van het eerste), een Christen moet staande houden dat Christus Zelf de alpha en omega is, het eerste en laatste Woord. Geen visie die Hem minder geeft — hoe positief of sympathiek ook — is in dezen toereikend.

Literatuur

A. Camps, Christendom en de Godsdienst der Wereld. Bosch en Keuning, Baarn. 1976. „Oekumene serie”. Verkrijgbaar bij De Slegte, f 2,90.

A. Wessels, De Moslimse Naaste. Kok, Kampen. 1979. f 2,50.

Beide boeken verdienen een serieuze studie en (op sommige punten) mogelijk een doordachte afwijzing.

Colin Chapman, Thinking Biblically about Islam, artikel in Themelios, uitgave I.V.P., Leicester, England.

Niet om de zon, want die scheen daar in maart even weinig als hier en bij u. Maar wel om in dit herdenkingsjaar de invasiekust van Normandië te bezoeken, om de Franse Kelten van Bretagne te bezien en om het tapijt van Bayeux te bestuderen. Zegt het u wat? Misschien leest u er nog wel over.

En dan zijn we bezig met de studies van Albert Delahaye, „De mythe van de Noormannen in Nederland” en „Van Dorestadium tot Waderlo”. Dat zijn kleine correcties op de vaderlandse geschiedenis; in maart zou er iets van voor de televisie komen.

Een van de belangrijkste vondsten van de heer Delahaye gaat het vaderlandse christendom aan: dat Willibrordus niet in Katwijk is geland, maar in het Franse Gravelines; en dat hij nimmer in Nederland of Echternach zou zijn geweest.

Wel, we zijn in Gravelines geweest, hebben de Willibrorduskerk gezien, met de pastoor gesproken. De laatste bevestigde dat, volgens de overlevering ter plaatse, Willibrordus van Dover naar Calais trachtte over te steken (het was in 690) en de zware Zuidwester wind dreef zijn schip op de kust van Gravelines, tien kilometer oostelijk van het doel. Hijzelf schreef in zijn dagboek, dat hij naar „Francia” overstak, dat men van de Engelse kust af ziet liggen. Dat alles klinkt nog al aannemelijk en we hopen er op terug te komen. Er zit veel aan vast!

In elk geval heet de kerk van Gravelines naar sint Willibrord. Er staat een standbeeld voor hem, met mijter en kruisstaf, in de rechterhand een met met zegels verzegeld boek, waarop een model van het plaatselijk kerkgebouw, uit 1598, is geplaatst. Daaronder de opdracht: Aan sint Willibrordus, door de dankbare parochie van Gravelines, mei 1940. Het plaatselijk christendom eert deze apostel dus tot op de huidige dag en doet daar goed aan. Zijn onbaatzuchtige zendingsijver ging uit naar onze vaders, die heidenen waren. En als u zich die laatste uitdrukking te zwaar aantrekt reserveer ik haar voor me zelf: mijn voorouders woonden daar vrij dicht bij, in Saint Quentin.

—o—

Eindelijk dus nogmaals Datheen. Een brief met vlot handschrift, van België uit geschreven (de naam is onleesbaar maar laat zich raden), naar aanleiding van het artikel „Voor u en voor jou”, 18-1-80. Hij gaf een aanvullende opmerking, die u interesseert.

„Het Nederlands zou bijna dezelfde richting als de omliggende taalgroepen zijn ingeslagen (namelijk om God met jou-en-jij aan te spreken) indien de berijming van Marnix van Sint Aldegonde ingang zou hebben gevonden. De psalmberijming van Marnix gebruikte „du” etc. Afgezien van het feit dat de berijming van Dathenus als een tijdige, maar onrijp geboren (vrucht) het pleit al had gewonnen, was er een duidelijke weerstand tegen Marnix' keuze van „du” als persoonlijk aanroepen van de Here. Het heeft dus maar weinig gescheeld; als Marnix' woordkeuze het wel zou hebben gehaald lijkt het waarschijnlijk dat de Statenvertaling er ook anders had uitgezien”.

„In deze hele kwestie speelt de invloed van de taal in de Zuidelijke Nederlanden een rol. Immers, zoals nu in Vlaanderen „gij” nog en vertrouwelijke aanspreekvorm is tussen mensen in hun dagelijkse omgangstaal, zo was „gij” dat ook voor de Zuidelijken in de 16e eeuw. Zij hebben een groot aandeel gehad in de statenvertaling van Dordrecht. Meer dan de helft van de vertalers was van Zuidelijke afkomst. Zie bijvoorbeeld een populair boekje als van Karel Jonckheere: „Denkend aan de Nederlanden” en E. Pichal „Geschiedenis van het Protestantisme in Vlaanderen”.

M. de Jonge / Den Haag

'Uitgeleverd aan genade, Goddank!'

Wij geloven in Hem,
die, geen middelpunt vindend in ons een middelpunt gaf
in Zijn Zoon

De Schriften spreken ervan. „Aan die genade dankt gij Uw heil, door het Dit: niets uit ons, alles in Hem, onze Heer Jezus Christus, is óns leven.

geloof; niet aan uzelf, Gods gave is het" (Ef. 2 : 8). Het is het hart van het gereformeerd belijden.

De zondaar
heeft niets,
alleen de have-nots
zijn welkom.

Het geloof
is altijd een
lege hand, meer niet.

Wij zijn

de legehandgelovers

en we behoeven zelfs niet te dubben

over zondebesef
of zo,

alsof dat
een deur was

De HERE zegt immers

dat wij worden gerechtvaardigd
door het geloof
alleen,

dat geloof een lege hand is,
een hand die de gerechtigheid
van Christus
omhelst.

Daar zijn we bij grootgebracht en dat horen we telkens opnieuw, thuis en in de samenkomsten van de gemeente. Gelukkig, het is om heel dankbaar te zijn. Maar is het voor ons dikwijls niet vanzelfsprekendheid geworden? Het grote gevaar dreigt, dat we het gewoon vinden

totdat . . .

totdat je opeens ontdekt, hoe grote schat de HERE je geeft en het wordt dan een blijde boodschap

een woord als
een lied, als
een toekomst om

daarin naar binnen
te gaan, als een
poort, een bres
in de schepping.

Dat grote nieuws te mogen brengen, ervan te getuigen is als

een licht aansteken
in het leven
van mensen

als een weg,
een exodus,
een uit-
en intocht,

als een gekomen zijn
in Kanaän,
als een lied waarbij
Mirjam
speelt.

Zonder uitzicht, ingesloten, je komt niet uit de problemen. Alles is zwart in je en rond je. Maar dat goede Woord ramt de muren, een bres geeft uitzicht, je ziet weer licht, er is licht. Bevrijding. Je ontmoet, als de zondares de Heiland, die zich ontfermt

en ik moet
aan haar vertellen
wat zij niet vermoedt:
er wordt aan tafel
ook op haar
gerekend,

want zij mag delen
in Zijn
overvloed.

Dát is genade, je mag die met beide handen aangrijpen, vasthouden, er elke dag blij mee zijn. Maar nee hoor, wat zie je daar toch veel verzet tegen. 't Is allemaal zo heel gewoon, te eenvoudig. Een zondaar geeft zich zo maar niet aan Gods genade gewonnen:

Dat wij niet willen
en ten diepste
weren,
totdat Uw Geest
Uw liefde ons
overmant,

en wij,
verwonnen,
ons tot U
bekeren,
en U beminnen
met een nieuw
verstand

of hij wil, als de schriftgeleerden eertijds, zo'n gratis verlossing voor velen door de Middelaar Gods niet

maar de mensen ze willen
een ander,
een man die wat minder
royaal is —

wie neemt
Uw genade
om niet?

De mens — ook de christenmens dikwijls — wil wat zijn en hij zegt, met de oudste zoon uit de gelijkenis,

wij blijven
wel buiten,
het feestje daarbinnen
het stinkt van genade,

met hem (die gered is)
geen gemeenschap,
wat denk je wel,
bah!

Ook zijn er in Christus' gemeente, rechtzinnigen, die zeggen bij de verkondiging van genade-om-niet

hij liegt,
zij riepen:
geloof hem
maar niet,

Jahwe eist vervulling
der wet

Als je daarbij leeft, doe je zelf tenminste iets; je kunt je scharen bij hen, die ná de verkondiging van het heil, gewoon verder leven:

In de Schrift
las ik een woord,
dat de zondaar op slag
vrolijk maakt.

en sprak over vergeving
om niet.

Ik liep er mee
naar de kansel

Een viering is er
niet geweest,
want er viel
een dodelijke
kilte

Hoe vreselijk is dat. Voorbijgaan aan de Middelaar, godsdienstig zijn, Zijn naam noemen, maar niet „in Hem” zijn, verbonden aan Hem, die je redde.

We zijn dus
gered.

en toch zijn ze weg
van dit woord:
mijn beker is over-
vloeiend.

Ik mag het niet overal
zeggen,
ze vinden me veel
te royaal,

Maar wie schenkt die
in?

Wat is het dan heerlijk je moeiten over dit alles te kunnen uitspreken tot Hem die hóórt, Die blijft omzien naar Zijn volk

Ik kwam niet
ver, niet verder
dan: Ik, ellendig
mens, wie zal
mij verlossen uit
het lichaam dezes
doods?
Ik dank God door
Jezus Christus,
onze Heer.

Ik kan en wil
niet verder,
want waar kan
ik anders
schuilen,
nergens anders is
een woning,
nergens,
ik wil en mag er
blijven.

O Gij, die het zo
hebt beschikt,
hoe zacht is
Uw juk!

Dan komt het ook tot

Ik vond dat iedereen
dat moest kennen;
ik zei: zing het,
het is een lied van
bevrijding,

leer het van buiten,
het zal je vaak
 vertroosten,
het gaat niet zonder
dat Woord,
het is meer dan
je harteslag.

En samen met de gemeente is er een sterk verlangen om te horen en te ontvangen wat haar Hoofd geven wil:

Elke week weer
een ongelofelijk,
een zeer vertroostend
gebeuren:
wat in letters slaapt
ontwaakt
en staat op.

verlangen
ernaar.

Wij geven de woorden
voor niets,
en vooral de zondaren,
zij die wel eens iets
gehad hebben,

Drie- of viermaal
per jaar,
gezeten aan tafel,
nemen zij Woord
in hun hand
en eten dan stil
en aandachtig,
er is nooit iets
tekort.

Als U dit — liefst hardop voor uzelf — hebt gelezen en herlezen, moet U weten dat het gekozen is uit dichtbundels van Geert Boogaard. In de loop van de jaren heeft hij er ons zeven voorgelegd: 'tijd en teken', 'Met dank aan de Joden', 'Wanneer ik bid', 'Brood en wijn', 'En toch . . .', 'Er is een woord' en 'Er is haast bij het licht'. *) Het 'leven van genade alleen' neemt in die bundels een zo grote plaats in, dat je het bijna het beheersend faces van zijn werk kunt noemen. Hij bindt je dit — als een pastor — op het hart. Je bemerkt hoe hijzelf met het Woord bezig is geweest, ook onder de mensen heeft verkeerd, geluisterd en moest spreken over dit grote.

Luister naar hem, luister telkens weer. Tot je zover komt dat je zegt: we geloven niet om wat hij gezegd heeft, we hebben Hem zelf gehoord (Joh. 4 : 42).

*) Na het schrijven van dit stuk verscheen de laatste bundel 'Mijn eiken kansel'.

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

De klaagmuur

Als je tijdens een bezoek aan Jeruzalem moeilijkheden wilt krijgen, moet je tijdens de sabbat in de nabijheid van de klaagmuur een notitie maken. In m'n argeloosheid wilde ik indertijd iets opschrijven van wat ik zag, maar op een zeer duidelijke wijze werd me verteld dat dat te gek was. Bij de klaagmuur bid je en als je niet bidt, sta je stil of loop je wat heen en weer. Praten mag, maar werken is er niet bij. Een potlood pakken en wat noteren op een stukje papier, is ongepast. Dat is arbeid en dus verboden op de sabbat.

Wat de stipte naleving van de sabbatsgeboden betreft zijn de joden in Jeruzalem precies als de farizeeën uit de dagen van de Here Jezus. Lees de geschiedenis over het aren plukken op de sabbat maar eens na (o.a. Marcus 2 : 23 e.v.). Het is goed vooral die laatste woorden van de Heiland te onthouden: 'De sabbat is gemaakt om de mens, en niet de mens om de sabbat'.

Daar konden de farizeeën het mee doen. Jammer genoeg hebben ze dit woord van Jezus niet verstaan. En de joden in Jeruzalem gaan nog steeds op de oude voet voort.

De klaagmuur is voor de joden van grote betekenis. Bij deze muur van 48 meter lengte en 18 meter hoogte wordt reeds dertien eeuwen lang gebeden, geklaagd; niet zachtjes maar hardop, met stemverheffing. En als woorden tekort schieten worden er briefjes gestopt in de gaten van de muur teneinde zó toch de wensen kenbaar te maken. Misschien zijn er wel klagers die denken dat er af en toe een hand uit de hemel komt om de briefjes weg te nemen.

Als je op vrijdagmiddag na 4 uur in het zwart geklede lieden hard ziet lopen, kun je er het beste maar achteraan gaan. Je komt dan beslist bij de klaagmuur terecht. Dan is het meteen oppassen gebaarden. De mannen mogen, met een bedekt hoofd wel te verstaan, naar niet welkom, zij kunnen een eindje de klaagmuur; de vrouwen zijn er verderop staan of lopen of, als ze dat willen, bidden.

De klaagmuur is een begrip geworden. Het is ondenkbaar dat de joden deze plaats in bezet gebied

nog eens zullen afstaan. Van 1948 tot 1967 konden de joden niet bij de klaagmuur komen. Eén van de eerste dingen die ze na de overwinning van 1967 gingen doen was: de klaagmuur weer toegankelijk maken.

De klaagmuur, volgens de joodse overlevering zou hier de plaats zijn waar Abraham eens zijn zoon wilde offeren. Hier zou ook de eerste en de tweede tempel hebben gestaan. Het is allemaal de vraag of het waar is, maar in ieder geval blijven de joden hier, bij de klaagmuur, in het bijzonder Gods nabijheid zoeken. Het Oude Testament mag er op wijzen dat God niet gebonden is, aan tempels, aan bepaalde plaatsen, de joden *blijven* hier hun klaagzangen zingen, hun gebeden opzeggen, hun klachten uitjammeren.

De joden, geen jodinnen.

Voor vrouwen is hier geen plaats. Geen plaats voor Anna de profetes. Geen plaats voor Maria, de moeder van Jezus.

Geen plaats voor Martha en Maria, wel voor hun broer Lazarus. Geen plaats voor Tabitha en al die andere vrouwen die Jezus hebben aanbeden.

't Is troostvol te weten dat óók bij de klaagmuur geldt wat gezegd werd in de tuin op de Paasmorgen: 'Hij is hier niet...' Jezus is er niet maar ook Zijn Vader niet. Ook de God van Israël is er niet. Hij is niet gebonden aan een muur, ook al zijn de onderste stenen al bar oud.

Okke Jager vertelt in 'Hier koos de Heer Zich vaste voet', dat vóór '67 een rabbijn eens opmerkte: „De klaagmuur ligt in Jordanië, omdat God wil laten zien dat voor Israël

de tijd van klagen voorbij is: wij hebben de klaagmuur niet langer nodig!” 't Was handig gevonden van die rabbijn, maar wat voor draai zal hij er in 1967 aangegeven hebben. Was toen de tijd van klagen weer angebroken?

De joden zullen naar de klaagmuur blijven gaan.

Er wordt veel gesproken en geschreven over de toekomst van Israël, er zijn allerlei gedachten over een mogelijke bekering van de joden tot de Heiland. Eén ding is zeker: God vraag van christenen en joden hetzelfde, nl. dat ze zullen erkennen dat Jezus Heer is over de sabbat en dat deze Heer woont bij de mensen. Ook voor joden is er een weg naar de Heiland. Maar dan moet het bij de klaagmuur wel wat stiller worden.

stichting redt een kind

Teruggekeerd van een reis langs „onze” kindertehuizen in India, willen wij u graag enigszins op de hoogte brengen van de toestand daar. Uit politiek oogpunt is voor wat de christenen betreft, de situatie weer verbeterd door de terugkeer van Mevrouw Indira Ghandi als premier. De dreiging van een wet, die onder de vorige regering ingediend zou worden en waaronder christenen en moslims praktisch geen godsdienstvrijheid meer zouden hebben, is nu weer voorbij. Wat er ook van Mevrouw Ghandi gezegd mag worden, zij is in ieder geval voor godsdienstvrijheid.

De armoede en de overbevolking blijven de grootste zorg in India. Er zijn miljoenen mensen, die zo arm zijn, dat wij ons dat niet kunnen voorstellen. Ruim 300 miljoen mensen leven onder de armoedegrens, die door de Indiase regering werd gesteld en die grens is al zeer laag, ca. f 50,— per maand. Als je daar de mensen in de sloppenwijken, of in de vluchtelingenkolonies of gewoon in de dorpen bezoekt, dan wordt het wel duidelijk dat het armoedeprobleem door ons niet wordt opgelost en ook niet door alle hulporganisaties bij elkaar. Maar toch, er zijn duizenden kinderen in India, die door onze hulp een

kans krijgen op een goed bestaan en die deze armoede te boven kunnen komen.

Wij zijn met een lijst nieuwe projek-

ten teruggekomen en wij zullen blij zijn als wij die de komende twee jaar kunnen verwezenlijken. Wij kregen aanvragen voor zeven nieuwe kindertehuizen, voor nieuwe gebouwen, maar bovenal aanvragen om meer kinderen te helpen.

Tot nu toe beperkte onze hulp zich voornamelijk tot steun aan kinderen in christelijke tehuizen. En wij blijven dit ook de beste manier van hulpverlening vinden. Maar hoe langer hoe meer organisaties gaan hulp geven aan kinderen uit arme gezinnen thuis en wij hebben dit in India ook bekeken. Het resultaat is dat wij besloten hebben om als proef met 100

EH onder dak

De Evangelische Hogeschool is een ongesubsidieerde school-met-de-Bijbel. Zij biedt een één-jarige opleiding in aansluiting bij het middelbaar onderwijs. Haar doel is aanstaande studenten geestelijk te wapenen voor alle mogelijke verdere studie.

De EH is evangelisch, bijbelgetrouw en wordt gedragen door de steun van meelevende christenen.

Een nieuw onderdak was noodzakelijk vanwege de groei van het aantal studenten. Dat heeft veel geld gekost. De EH heeft daarvoor nog f 600.000,— nodig. Zij wil dat graag lenen, niet bij een bank tegen een hoge rente, maar bij ú! Tegen een rente van 6%. Daartoe geeft de EH een obligatielening uit. Wilt u ons helpen? Vraag dan vrijblijvend een prospectus aan via onderstaande bon.

EVANGELISCHE HOGESCHOOL

POSTBUS 957 — 3800 AZ AMERSFOORT

Telef. 033 - 621731 / 621732 — Giro 37.18.658 t.n.v. EH te Amersfoort

**JAARVERGADERING
„OPBOUW”
31 MEI IN UTRECHT**

Invullen, uitknippen en opsturen naar de EH: Antwoordnummer 151, 3800 WB Amersfoort. Een postzegel is niet nodig.

Stuur mij vrijblijvend een prospectus inzake de uitgifte van de EH-obligatielening.

Naam:

Adres:

Postcode:

01

Plaats:

kinderen uit één dorp te beginnen. Vooropgesteld dient te worden, dat wij vinden dat een kind in een kindertehuis beter geholpen wordt. Het kind krijgt dan een volledige verzorging, een goede christelijke opvoeding en een opleiding, zodat het later goed voor zichzelf kan zorgen. Bovendien zijn dit kinderen, die het meer nodig hebben, omdat ze niet thuis kunnen blijven. Ze hebben geen ouders meer, of de ouders zijn ziek, ze hebben lepra of ze zitten in een vluchtelingenkolonie. Vaak ook drinkt de vader. Kortom het is beter dat deze kinderen niet in het gezin blijven. Maar er zijn kinderen uit arme gezinnen, die best thuis verzorgd kunnen worden als het gezin daarvoor aanvullende hulp krijgt.

Toen wij in India waren kwam er iemand uit een dorp bij ons om te vragen of wij daar zouden willen helpen en wij hebben besloten dit onder leiding van de Bethel Fellowship te doen. Voor deze aanvullende hulp aan het gezin is een bedrag van f 25,— per maand per kind nodig. Ook dit kan via een financiële adoptie. Men krijgt ook dan een foto en enige achtergrondinformatie over het kind. Voor deze f 25,— krijgt het kind twee goede, maar eenvoudige maaltijden per dag en nog een wat lichtere maaltijd voor het van school naar huis gaat. Het krijgt 4 stel kleren per jaar, als het ziek wordt krijgt het medische verzorging. Verder krijgt het kind een bijbel en de boeken voor school en eventueel het schoolgeld worden betaald. De andere gezinsleden krijgen hulp in de vorm van kleding en medische verzorging. Ook wordt er een toilet in het huis aangebracht. Bethel neemt 1% voor haar onkosten en administratie en het verzorgen van de correspondentie met de „adoptie-ouders”. Als beginkosten zijn f 4.000,— nodig voor het bouwen van een eenvoudige keuken, een voorraadkamer en een overdekte eetzaal. De eerste twee maanden „adoptiegeld” worden gebruikt voor het aanschaffen van de potten en pannen en wat er al niet nodig is om met zo'n voedselprogramma te beginnen. Een echtpaar zal de leiding hebben met hulp van twee mensen die koken en een nachtwaker. De salarissen van deze mensen worden ook van het „adoptiegeld” betaald.

Als we zo helpen kunnen de kinderen bij hun ouders blijven, ze krijgen behoorlijk te eten, ze gaan beter gekleed, ze kunnen naar school gaan, want dat zat er tot nu toe niet in voor deze kinderen. Ze moesten hard meewerken om het gezin te kunnen voeden. Dit alles kan voor f 25,— per maand, terwijl voor een „adoptie” van een kind in het kindertehuis f 55,— per maand nodig is. Maar dan krijgt het kind ook veel meer. Dit is een algehele verzorging, terwijl het andere slechts aanvullend is. Een nadeel van deze „gezinshulp” vinden wij, dat het kind weliswaar bijbelonderricht krijgt voor de maaltijden en op zondagsschool, maar dat het daarna weer in de eigen, vaak onchristelijke omgeving terugkeert. Toch willen wij graag een proef hiermee nemen en wij hopen dat u ons hiermee evenens wilt helpen.

In het bijzonder in Zuid-India kregen wij de indruk, dat er veel mensen open staan voor het Evangelie. Wij zijn twee weken bij de Bethel Fellowship geweest. De eerste zondag werden er 92 mannen, vrouwen en kinde-

ren gedoopt en de tweede zondag 123. Bij deze laatste groep waren veel ouders, waarvan de kinderen in een Bethel tehuis waren opgenomen en ouders en kinderen werden samen gedoopt. Dat waren heel blij momenten op onze reis. Deze hulp aan kinderen wordt door de HERE gebruikt voor de uitbreiding van Zijn Koninkrijk en het was fijn om daar iets van te mogen meemaken. Wij hebben veel armoede gezien, wij zijn van veel blijdschap getuige geweest. Wij zijn van één ding overtuigd, nl. dat er nog veel meer geholpen moet worden. Hiervoor hebben wij uw steun nodig.

Secretariaat: Dr. Guépinlaan 23, 4032 NH Ommeren (Gld.), tel. 03443-2079 of b.g.g. 03449-1659. Postgiro: 1599333 t.n.v. Stè Redt Een Kind te Zwolle. Bank: Raiffeisenbank te Zwolle, rek. nr. 37.73.32.860. Kledingadres: H. Disselhof, Hortensialaan 79, Zwolle. Dia-avonden, klankbeeld of dia-serie kunt u aanvragen bij ons secretariaat.

Hetzij wij leven,
hetzij wij sterven,
wij zijn van de Heer.
Romeinen 14 : 8

Te vroeg voor ons allen, maar op Zijn tijd, heeft de Here plotseling tot Zich genomen, mijn lieve man, onze fijne zorgzame vader en opa

ARIE VAN DEN BEUKEL

op de leeftijd van 65 jaar.

We zijn zeer dankbaar voor alles wat hij voor ons heeft betekend.

Delft:
M. van den Beukel-Groenewegen
Canada:
Kees en Truus
Serge, Alvar, Wilbur en Bianca
Capelle a/d IJssel:
Fija
Pijnacker:
Cor en Heleen
Hester en Huibrecht

26 april 1980
Meermanstraat 1, 2614 AE Delft

Onverwachts is in den Heere ontslapen broeder

G. BRAAKMAN

Dankbaar gedenken wij zijn arbeid vele jaren als ouderling der gemeente. Trooste de Heere zijn vrouw en kinderen en de gemeente te Langeslag met de hoop der opstanding.

1 Kor. 15 : 19, 20

3 mei 1980

De Ned. Geref. Kerk
te Langeslag

Te huur

van 26 juli tot 16 augustus

DUBBELE WONING

(8 slaapkamers)

geschikt voor heel groot gezin of twee families.

C. J. de Leur,
P. D. van Campenstraat 21, Middelburg
Telefoon 01180-14577

In Hengelo

is van 4 t/m 25 juli

ONZE BUNGELOW

tegen een redelijke vergoeding beschikbaar.

Telefoon 074-420085

armoede
en honger
blijven de
grootste zorg
in india...

daarom vragen
wij opnieuw:
redt een kind
door adoptie
of gift!

vanaf nu is ook
aanvullende hulp
mogelijk voor een
bedrag van f 25,—
per kind per maand

bel onze secretaresse nu!
03443-2079 b.g.g. 03449-1659

is f 55,— of f 25,— per maand
voor u een bezwaar, doe het dan samen met anderen

stichting

redt een kind

secretariaat: dr guépinlaan 23 - 4032 nh ommeren (gld.)
postgiro: 1599333 t.n.v. stichting redt een kind te zwolle
bank: raiffeisenbank zwolle, rek.no. 37.73.32.860